

Esettanulmányok szegénység-, szegregáció-, és diszkrimináció-ellenes programokról

Összeállította: Pörös Béla

Az Európai Unió régi és új tagállamaiban – felismerve a szegénység és a térbeli- társadalmi kirekesztettség összekapcsolódásának hosszú távra kiható negatív társadalmi következményeit - több olyan program is indult, amely a települési hátrányok felszámolását, az elszigeteltségben élő halmozottan hátrányos helyzetű lakossági csoportok lakás-és életkörülményeinek javítását, a peremhelyzetből adódó diszkriminációs hatások megszüntetését célozta. A problémák kezelésére vonatkozóan több, a nemzeti kormányok által kezdeményezett program született, a finanszírozás is nagyobb részt a központi költségvetés terhére történt.

Nyugat-Európában a legrosszabb helyzetben levő városi területek nagyobb része a korábbi város rehabilitációs programok során eltűnt. Az 1990-es évek utáni rehabilitációs programok inkább a meglévő épületek korszerűsítését, komfortosítását, szigetelését, épületgépészeti felújítását célozták és nagyobb figyelmet fordítottak a bevándorlók által lakott lakóterületekre, valamint az olyan társadalmi csoportokra, mint az idősek és fogyatékosok. A rehabilitációs programok részévé vált a területen élő közösség bevonása a programok előkészítésébe és lebonyolításába. Több országban törvény is szabályozza a leépült lakóterületek rehabilitációját. (Legelőször Franciaország és Dánia szabályozta a leépült lakóterületek rehabilitációját, őket követte Norvégia, Ausztria, Németország, majd Hollandia.) A nemzeti szabályozók pontosan rögzítik a kormány, a regionális és a helyi hatóságok szerepét a városmegújítási programok megvalósításában. Így pl. Nagy-Britanniában a központi kormányzatnak van meghatározó szerepe a programok kialakításában, Ausztriában és Németországban erősen érvényesül a regionális hatóságok (tartományok) befolyása is, Norvégiában, Hollandiában, Dániában és Franciaországban inkább a helyi önkormányzatoknak van nagyobb szerepe.

Az Európai Unió országaiban több olyan kormányzati program is született, amely a leépülő városi és vidéki lakóterületek megújítását célozta.

A Big Cities Policy program Hollandiában

Az 1980-as években Hollandiában is fontos problémává vált a szociálisan és fizikailag leépült nagyvárosi lakóterületek helyzete. A Big Cities Policy kezdetben azokra a városrészekre fordított nagyobb figyelmet, ahol a szegényebb családok nagyobb koncentrációban éltek. Itt próbálták meg elősegíteni jobb minőségű lakások kialakításával azt, hogy jobb helyzetű családok költözzenek a területre. A program következő szakaszában a fő hangsúly a lakásviszonyok fejlesztésére, a meglévő lakásállomány korszerűsítésére valamint a lakóterületeken megjelenő szociális problémák (munkanélküliség, szegénység, fogyatékosok helyzete, drog, kriminalitás) kezelésére helyeződött át. Később a tapasztalatok alapján kialakult a városrehabilitációs programok 3 komponense: 1.gazdaság és foglalkoztatás, 2. fizikai fejlesztések, 3. társadalmi fejlesztések.

Az 1.komponens keretében a lakóterület gazdasági fejlesztését célzó programok valósultak meg, többek között: a kis-és középvallalkozások telepítése az érintett lakóterületekre,

munkaalkalmak teremtése, a foglalkoztatáshoz kapcsolódó képzési programok indítása. Fontosnak tartották a célterületen élő külföldiek, bevándorlók vállalkozói kezdeményezéseinek a támogatását.

A 2. komponens keretében került felújításra az érintett terület lakásállománya, a közlekedési infrastruktúra és a környezet fejlesztése. A lakókörnyezettel kapcsolatos fejlesztések megvalósítása során a helyi lakosság részvételének az elősegítésére és ennek során az etnikai kisebbségek részvételének előmozdítását kiemelten kezelték.

A 3. komponens keretében valósult meg a szociális infrastruktúra fejlesztése, az oktatási intézmények korszerűsítése, a közbiztonság javítása ¹, valamint a bevándorló és a holland lakosság kapcsolatának kiszélesítését célzó programok kialakítása.

Később a Big Cities Policy keretében támogatott programok támogatásban részesültek az EU ERDF és ESF alapjaiból is.

Egy nemzeti program a térbeli és társadalmi marginalizálódás ellen: a „Soziale Stadt” Program Németországban

Az 1999-ben indított program több, korábbi német és külföldi szociális városrehabilitációs program tapasztalataira épült. (így pl. az Észak-Rajna Vesztfáliában megvalósított „Körzetek a Különleges Fejlesztési Szükségletekkel” c. program, az 1994-ben Hamburgban indult kezdeményezés a „Küzdelem a szegénység ellen” c. projekt, a francia, angol és holland városok tapasztalatai, valamint az EU URBAN I eredményei)

Az 1960-as évek végétől Németországban is, csakúgy, mint a többi nyugat-európai országban, éles különbségek alakultak ki a nagyvárosok különböző lakónegyedei között. Egyik oldalon a magasabb presztizsű lakóterületek a jobb módú családokkal, a másik oldalon pedig a leépült városrészek az alacsonyabb jövedelmű német családokkal és az idősekkel, valamint az egyre nagyobb számban érkező bevándorlókkal és vendégmunkásokkal. A szegények és a velük kapcsolatos problémák egy-egy lakóterületre történő koncentrációja, a lakások és az épületek leértékelődése, devianciák kialakulása a fiatalok körében, a korábbiaktól eltérő fejlesztési programokat igényeltek. A szakemberek úgy gondolták, ha nem történik szervezett beavatkozás ezeken a területeken, akkor a leépülés, az ott élők elszigetelődése továbbfolytatódik. A „Soziale Stadt” programmal kapcsolatos kormányzati koncepció rögzítette, hogy:

- A „Soziale Stadt” program kiegészíti a korábbi városrész-támogató intézkedéseket és más városfejlesztési törekvésekkel és intézkedésekkel egy új és szélesebb körű megközelítést tesz lehetővé,
- Ennek a szélesebb körű megközelítésnek a célja, hogy egyesítse és integrálja a beruházás jellegű és a nem beruházás jellegű tevékenységeket a városmegújítást célzó európai uniós, állami és tartományi programokkal annak érdekében, hogy egy egységes és központosított irányított programot hozzanak létre,
- A programban résztvevő önkormányzatoknak egy hosszú távú, terület-orientált akciótervet kell felvázolniuk, amely a helyi „Sozial Stadt” programnak lesz az alapja

¹ Később a közbiztonság 4., önálló komponensként jelent meg a programban. Ennek oka többek között a hollandiai jobboldal előretörése, illetve a közbiztonság kérdésének felértékelődése a nagyvárosokban.

A programban résztvevő helyi önkormányzatok részéről az alábbi intézkedéseket követelte meg a program:

- forrásösszevonás és az együttműködés területén való integráció,
- a polgárok és a helyi közélet szereplőinek bevonása,
- új vezetési és szervezeti struktúrák kialakítása,

1999-ban, a program indításakor 161 körzet került kijelölésre 124 városból. 2004-ben 249 városrész jelentkezett a programban való részvételre 184 városból. Az 1999. és a 2000. évi projektek 1,8 millió embert érintettek. A kijelölt területek 1/5-e az új tartományok városaiból került ki. A programok alapvetően két területen valósultak meg: a magas népsűrűségű, gyakran a XIX.sz.-ban épült régebbi városrészekben és az 1960-80 között paneles technológiával kialakított lakótelepeken (Németország nyugati felében a Grosstafelsiedlungen, a keleti tartományokban a Plattensiedlungen).

A „Soziale Stadt” program lényeges eleme a forrásösszevonás, ami jelenti egyrészt a helyi, tartományi, a kormányzati és az európai uniós pénzügyi források koncentrációját, illetve a magánberuházók bevonását egy-egy terület rehabilitációjában, másrészt a megvalósításban résztvevő, különböző kompetenciákkal rendelkező kormányzati, tartományi és helyi hivatalok tevékenységének az összehangolását.⁽²⁾ A projektek egyik központi célja, hogy a helyi lakosság, a különböző társadalmi és etnikai csoportok bevonásával megerősödjön a helyi közösségek együttműködési és kapcsolatszervezői készsége.

A projektek megvalósításában meghatározó szerepet játszanak a helyi Városrész-menedzsmentek: Ennek tagjai többek között: az önkormányzat helyi megbízottja, szakértők, városrész-moderátor.

Az önkormányzati megbízott feladata a helyi hivatalok együttműködésének a hálózatba szervezése, a különböző helyekről érkező források felhasználásának a koordinálása, a folyamatos egyeztetés és monitoring, valamint a politikai szint felé történő visszacsatolás.

A szakértők feladata a helyi szereplőkkel való kooperáció, továbbá a helyi lakossággal való témaspecifikus munka, a helyi aktivitás felkeltése és az így felmerülő elképzeléseknek a program során való hasznosítása.

A városrész-moderátor szerepe a politika, igazgatás, piac, harmadik szektor és civil szféra szereplői közötti közvetítés, többek között a városrész fórumok segítségével.⁽³⁾

Az Európai Unió URBAN programja

Az 1980-as évektől már egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a városok gazdasági, szociális és környezeti problémáinak egységes kezelésére van szükség. Az Európai Unió Regionális Fejlesztési Alapja (ERFA) keretében indított URBAN PILOT programok (1989-1993) többsége már a városokban megjelenő szegénység és szegregáció mérséklését célozta. A hivatalos meghatározás szerint az URBAN célja a „krízishelyzetben lévő városok és

2 Az egyes projekthez támogatásokat – közvetlen, vagy közvetett formában - több minisztérium is biztosított, így pl : A Gazdasági és Építésügyi Minisztérium, a Család-,Nő-Ifjúsági és Időskorúak Minisztériuma, a Belügyminisztérium, amely a „Migránsok Integrációs Programja” keretében nyújtott támogatásokat, az Állami Munkaügyi Intézet pedig a helyi munkaügyi központokat ösztönözte támogatások biztosítására. Az Európai Unió támogatásai a Strukturális Alapokból származtak.

Több tartomány minisztérium-közi munkacsoportokat hozott létre. Így pl. Mecklenburg-Nyugat Pomeránia 1999-ben a Munka-és Építésügyi Minisztérium, a Szociális Minisztérium, az Oktatási, Tudományos és Kulturális Minisztérium, a Belügyminisztérium, a Gazdasági és Környezetvédelmi Minisztérium, a Mecklenburg-Nyugat Pomeránia Városainak Ligája és az Észak-német Lakástársaság részvételével alakított koordinációs munkacsoportot. Másol, így pl. Baden-Württemberg tartományban, vagy Hamburgban a döntésekben, illetve azok előkészítésében maga a kormányzat, illetve a fejlesztési ügynökségek játszanak meghatározó szerepet.

3 Forrás: Interim Appraisal of the Federal-Länder-Programme „Districts with special development needs – the Social City” („Soziale Stadt”). IFS Institut für Stadtforschung und Strukturpolitik GmbH, Berlin, 2004.

szomszédságok társadalmi és gazdasági megújulása, a fenntartható városi fejlődésre szem előtt tartásával”.⁴ 2006-ig a tagországok városaiban megvalósított URBAN programok már kifejezetten a leépülő városi területek komplex rehabilitációjára fókuszáltak és a projektek keretében együtt kezelték a fizikai rehabilitációt a foglalkoztatás javításával, a helyi közösségi kapcsolatok fejlesztésével. A 2000-2006 közötti EU tervezési periódusban 700 millió EUR támogatás került felhasználásra az URBAN keretében, ez a kiválasztott városrészek akár 10 millió euróval történt támogatását is jelentette. Ehhez hozzátevé a helyi forrásokat már jelentős nagyságrendű projektek valósulhattak meg.

Az URBAN program keretében történt támogatások biztosításának előfeltétele volt, hogy az egyes projektek az egész városra vonatkozó fejlesztési stratégia részeként kerüljenek megvalósításra, a projektek kialakításában és megvalósításában pedig aktívan vegyenek részt a helyi közössége tagjai, illetve a területen működő civil szervezetek.

A Roma telepeken élők lakhatási és szociális integrációs modellprogramja Magyarországon. A program első szakaszának tapasztalatai.

Magyarországon több tízezerre tehető a telepeken, telepszerű lakókörnyezetben élők száma. Az itt található – elsősorban romák által lakott – épületek alacsony komfortfokozatúak és minőségűek, kis alapterületűek és az itt élők számára az infrastruktúrákhoz és a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés jelentősen rosszabb, mint a települések más részein. A több mint félezer szegregált telep nagy része az ország leghátrányosabb helyzetű térségeiben, Borsodban, Szabolcsban, Somogyban, Hevesben és Baranyában található, az itt élő családok lakhatási helyzetét tovább rontja a munkanélküliség, a nem megfelelő szociális és egészségügyi ellátórendszer, az oktatási intézmények hiányos és rossz felszereltsége. Ezen térségek és falvak a településfejlesztés „mostohagyermekai”, a különböző állami és más pályázati forrásokból a legritkább esetben részesülnek, de ha mégis, az önkormányzatok fejlesztési terveiben és pályázataiban a romák által sűrűn lakott területek már nem szerepelnek. A telepeken élők „kikerülési” esélyeit csökkenti a mindennapos diszkrimináció, gyermekeik itt maradását pedig garantálja, hogy számukra gyakran egyenes út vezet a kiegészítő osztályokba, vagy iskolákba.

A programot 2005-ben alakították ki, előzetes, a roma lakosság szociális, oktatási, munkaerőpiaci, lakhatási helyzetéről szóló kutatási eredményekre támaszkodva. A megelőző kutatások alapján mintegy 40 települést kértek fel a program pályázatában való részvételre. A településeknek ebben a körben fel kellett vázolniuk a helyi beavatkozások legfontosabb irányait, illetve a roma lakosság integrációját elősegítő beavatkozások célját. A program teljes költségvetése 680 millió Ft volt.

Magyarországon 1990 óta a telepeken, telepszerű lakókörnyezetben élők társadalmi integrációja érdekében konkrét kormányzati lépésre először 2005-ben került sor. A lakhatási és szociális integrációs program alapvető célkitűzése az volt, hogy az itt élők társadalmi integrációjának feltételeit megteremtse. 2005-ben 680 millió forint állt rendelkezésre az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium költségvetésében, amelyet a tárca meghívásos pályázat keretében kilenc kistépülés önkormányzatának támogatására használt fel: Uszka, Kisvaszar, Tiszabő, Kerecsend, Dencsháza, Szentgál, Galambok, Hencida, Táská. A közvetlen kedvezményezettek száma a 9 településen összesen 4 és félezer ember. A lakhatási elemek mellett mobilizációs stratégia készült, melyben a gyerekek és fiatalok iskolai integrációja, a felnőttek munkaerő piacra történő beilleszkedése, a szociális és

⁴ A SZOCIÁLIS VÁROSREHABILITÁCIÓ: KONCEPCIÓ, ESZKÖZRENDSZER ÉS MODELLKÍSÉRLETEK Zárótanulmány Készült Budapest Főváros Önkormányzata megbízásából Készítették: Gerőházi Éva, Somogyi Eszter, Strömpl Péter, Szemző Hanna, Teller Nóra, Tosics Iván. Budapest 2004. július

egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés elősegítése és közösségfejlesztési programok is nagy hangsúlyt kaptak.

Az iskolai integráció elősegítése érdekében a programot megközelítőleg 90 millió Ft-al támogatta a Roma Oktatási Alap. Forrásai segítségével egyes iskolákban eszközfejlesztések és épületbővítések történtek, minden településen tanoda kezdte meg működését. A program nagyban hozzájárult ahhoz, hogy olyan modellek születhessenek, amik révén más terület- és településfejlesztési források igazságosabban, az esélyegyenlőség elvét szem előtt tartva lesznek eloszthatóak. A program sikeres lebonyolítása és más pénzügyi források elérése érdekében a minisztérium által megbízott mentorok és szociális munkások dolgoztak a településeken. Azonban ahhoz, hogy ezek az eredmények és hatások tartósak maradjanak, nagyon sok minden kell még: a helyi döntéshozóknak és az ott dolgozó szociális, egészségügyi és oktatási szolgáltatások munkatársainak együttműködése, és lelkiismeretes munkája.

A program keretében megvalósított infrastrukturális fejlesztések: útépítés, útfelújítás, járdaépítés, járda felújítás, vízvezeték-építés, gázvezeték-építés, lakásépítés, lakásfelújítás, házak komfortosítása, használt házak megvásárlása és szociális bérlakásként való hasznosítása, egyéb infrastruktúra felújítása vagy építése (pl. kultúrház, iskola, elektromos hálózat), szemét elszállítása és patkányirtás, a programban résztvevő ingatlanok tulajdonviszonyainak tisztázása.

A program során történt szociális, oktatási és foglalkoztatáspolitikai beavatkozások : szociális munkás (és esetenként szociális asszisztens) alkalmazása, oktatási program az általános iskola 7. és 8. osztályának elvégzésére, felnőttképzési programok, a helyi oktatási intézmények fejlesztése (pl. infrastruktúra fejlesztés) közmunka (további közmunkások foglalkoztatása néhány hónapra pl. az utcák, zöldterületek rendben-tartására és az építkezésekhez), falubusz vásárlása a helyi lakosság igényeinek kielégítésére (pl. iskolába, óvodába való szállítás, bevásárlás segítése, orvosi ellátás könnyebb elérése)

Egy példa a határokon átvívelő együttműködésre: a YEPP (Youth Empowerment Partnership Programme) program Belgiumban, Finnországban, Németországban

A YEPP-programot 2001-ben indította el egy európai és amerikai alapítványokból álló közösség az OECD és a berlini Freie Universität közreműködésével, később a program elnyerte az Európai Unió támogatását.

A szegénység újratermelésben meghatározó szerepe van a lakóhelyi környezetnek, annak a társadalmi közegnek, ahol a fiatalok idejük nagy részét töltik. A lakótelepi gyerekeknek, az elslumosodott városrészekben lakóknak, a szegénynegyedek fiataljainak nincs lehetőségük válogatni a szabadidejüket, mindennapjaikat befolyásoló helyszínek között. De ahhoz, hogy a hátrányos helyzetű, magas munkanélküliség sújtotta lakóövezetek fiataljai valóban maguk irányíthassák az életüket, a választás szabadsága önmagában kevés, valóban választható lehetőségekre van szükség. A YEPP célja ezeknek a lehetőségeknek a megteremtése, vagy még inkább felderítése, láthatóvá tétele, azoknak a közösségeknek a megváltoztatása, ahol a szegénység és a kirekesztettség által érintett gyerekek élnek.

Antwerpenben (Belgium) a város egy magas munkanélküliséggel sújtotta negyedében a YEPP munkatársai ráakadtak egy speciális iskolára (CDO Noord), amely a hátrányos helyzetű fiataloknak kínált különböző képzési lehetőségeket. A program keretében először ráirányították a város vezetőinek figyelmét az iskola által biztosított lehetőségekre, „kivitték” az iskolát a lakosok közé, még azt is elérték, hogy a nem messze épülő vasútvonal pályáját

módosítsák, az érintse az iskolát, bekapcsolva ezzel a város vérkeringésébe. A program során az iskola képessé vált arra, hogy változások motorja legyen, áthidalva a helyi lakosság, a városi döntéshozók és a gazdasági szereplők közötti szakadékot.

Kristenstadtban (Finnország) megvalósított YEPP program célja az volt, hogy a fiatalok közötti együttműködés és kommunikáció fejlesztésével láthatóvá váljanak a helyi döntéshozók előtt, megismerjék elképzeléseiket az oktatás, a foglalkoztatás, vagy akár az egészségügy területén és partnernek fogadják el őket. Ezt a célt szolgálták a különböző képzési programok, fórumok, az általuk indított helyi újság és az általuk létrehozott Ifjúsági Tanács.

Lille-ben (Franciaország) a YEPP program a város két, bevándorlók által sűrűbben lakott és a magas munkanélküliség által is sújtott kerületében került lebonyolításra. A program előzményei közé tartozott, hogy a korábbi, a munkanélküliség csökkentését célzó programok nem jártak valódi eredménnyel. A YEPP a problémát nem a munkanélküliség, hanem a munka oldaláról próbálta megközelíteni. Felvették a kapcsolatot a helyi cégekkel, vállalkozókkal, egy tutori és gyakornoki rendszer alakítottak ki abból a célból, hogy a fiatalok egyrészt tudást és munkatapasztalatokat szerezzenek, másrészt megismerjék munkaerőpiaci lehetőségeiket és velük szemben támasztott követelményeket.

Mannheim (Németország) egyes kerületeiben magas a török bevándorlók aránya, ami nem csupán szociális problémákat jelent, hanem állandó etnikai konfliktusokkal is jár. A helyi YEPP egyik legfontosabb célja ezért a különböző kultúrák között kommunikáció és együttműködés elősegítése volt. A program keretében konfliktuskezelő tréningek, a különböző kultúrákat bemutató utcaművészeti fesztiválok, képzések kerültek lebonyolításra

Esettanulmányok helyi programokról.

1. A Bismarck és a Schalke–Nord negyedek megújítási programja Gelsenkirchenben.

Háttér

A Ruhr-vidéki Gelsenkirchen Város Önkormányzatának javaslatára és az Észak-Rajna-Wesztfáliai Tartományi Tanács döntése alapján a két gelsenkircheni lakónegyed, Bismarck és Schalke – Nord 1999-ben részt vehetett az akkor induló, a szövetségi és tartományi kormányok, valamint a helyi önkormányzatok támogatásával és együttműködésével megvalósuló, európai uniós támogatásokat is felhasználó „Soziale Stadt” programban.

A Ruhr-vidék a XIX.sz. második felében még gyéren lakott, mezőgazdasági terület volt, ahol az odatelepülő bányászat és acél-vegy-és gázipar kezdte megváltoztatni a térség arculatát. A két városrész is a Consolidation és a Bismarck bányavállalatoknak köszönhetette fejlődését, amelyek az 1960-as évekig biztosították az ott élők megélhetését. Az 1960-as évektől a Ruhr-vidéket sújtó válság nem kerülte el Gelsenkirchent sem, ennek csúcspontja a Consolidation 1995-ben történt bezárása, amely 4000 munkahely megszűnését jelentette.

A két lakónegyedre a program indítása előtt az egyik oldalon a sorházakból, egycsaládos és kétszaládos házakból álló lakóterületek kielégítő állapota, a másik oldalon viszont a rossz minőségű lakások és hiányos épületrészek valamint az itt élő, szociálisan hátrányos helyzetű csoportok – köztük nagyon sok bevándorló – koncentrált elhelyezkedése volt a jellemző.

Bismarck és Schalke – Nord lakóinak száma a projekt indításának időszakában 18 600 fő volt, ennek 19%-a volt bevándorló, ezen belül a török nemzetiségűek aránya 75%. A németek és a bevándorlók korstruktúrájában meglevő jelentős különbségek miatt az itteni iskolákban a bevándorlók gyermekeinek aránya 70%-ot tett ki . A munkanélküliségi ráta meghaladta a 18%-ot. A magas munkanélküliség és az ennek következményeként jelentkező vásárlóerő-csökkenés miatt visszaesett az érintett területek kereskedelmi forgalmai is.

Bismarck és Schalke – Nord lakóinak az együttélése nem volt konfliktusoktól mentes. Ennek különböző megnyilvánulásai voltak tapasztalhatók a németek és a bevándorlók, a lakóterületre újonnan beköltözők és a már régóta ott lakók, illetve a bevándorlók különböző etnikai csoportjai között. Egészen a mai napig problémát jelent a bevándorlók új generációja, akik közül nagyon sokan küszködnek nyelvi nehézségekkel, ami az iskolában és az elhelyezkedésben akadályozza őket.

Fejlesztési célok és súlypontok

A városi önkormányzat 1995 március 30-án fogadta el a két terület rehabilitációjára vonatkozó programot, amely a további tevékenységek meghatározó eleme lett. A program alapvetően fontosnak tartotta a régi ipari területek revitalizációját, új vállalkozások letelepítését, a foglalkoztatási és az ezzel összefüggő képzési, valamint társadalmi integrációs programok kialakítását és megvalósítását, a szociális és a kulturális infrastruktúra fejlesztését, a helyi lakosság bevonását és hálózatba szervezését.

Mindezek alapján a szociális városrehabilitációs programnak:

- kis lépésekben és az endogén potenciál kihasználásával kell eredményeket elérni,
- a lakosságra és a területekre orientált stratégiákra kell alapozni,

- a program lényeges eleme kell, hogy legyen a helyi partnerkapcsolatokra való támaszkodás.

Kulcsprojektek

1995-től a két lakóterületen állami, tartományi önkormányzati és a privát szférából származó forrásokból jelentős összegek kerültek felhasználásra. (csak 1995 és 1999 között 126,8 millió DM) Az eddigi nagyprojektek közül háromnak van kiemelkedő jelentősége:

- a Consolidation bányaterületének újrahasznosítása,
- az evangélikus iskola mint városrészi iskola felépítése és beindítása,
- a Bismarck utca rehabilitációja és felértékelése.

A Consolidation bányaterületet igyekeztek sokoldalúan hasznosítani. Lakások, szabadidős és kulturális létesítmények, üzletek, mecset épült a területen. Fontos szempont volt az ipari műemlékek védelme, így pl. sikerült megőrizni az ércemelő tornyot és a 9-es akna feletti toronyhidat.

Az újjáépített evangélikus iskola, mint multikulturális és ökológiai oktatási intézmény került átadásra, az oktatási funkciók mellett kulturális, közösségi funkciókat is ellát a lakóterületen.

A Bismarck utca átépítését az épületek felújítása mellett forgalomtechnikai okok is indokolták. A projekt része volt azoknak a városépítészeti intézkedéseknek, amelyek az egyes lakónegyedek közötti közlekedési kapcsolatok javítását célozták.

A fenti projektek mellett ki kell emelni a városrész-megújítási programok azon körét, amelyek a helyi kis-és középvállalkozások erősítését, a kis-és közép vállalkozók, kereskedők, kézművesek valamint az egzisztenciájukat építő helyi lakosok kooperációját célozták.

Szervezés és menedzsment

A két lakóterületen történő városrehabilitációs programok összehangolásában, az egyes szereplők közötti együttműködés kialakításában meghatározó szerepet játszott a Bismarck / Schalke – Nord Fejlesztési Iroda. A hálózatok építésével kapcsolatos feladatok mellett programtervezéssel, programfejlesztéssel is foglalkozó iroda szoros együttműködésben dolgozott a tartományi gazdaságfejlesztési irodával (BfW) és a Julius B. projekttel („Fiatalnak lenni és élni Bismarck / Schalke – Nord városrészben”)

Minden, a két városrész fejlesztését érintő döntést az iroda készítette elő, szoros együttműködésben az önkormányzat hivatalaival, a különböző hatóságokkal és a Bismarck / Schalke – Nord Munkaközösséggel.

A városrész-menedzsment hatáskörében 5 alapvető elemet kell kiemelni:

- a városrészi fejlesztési munkákban résztvevő partnerekkel való szoros együttműködés szervezése,
- a helyi szomszédsgái csoportok aktivizálása, lakossági fórumok szervezése
- az egyes projektek és részprogramok összehangolása,
- nyilvános információs rendezvények szervezése
- hálózatépítés

A helyi lakosság bevonását több program célozta. Ezek között mindenféleképpen meg kell említeni a „Napközi nyitása gyermekek számára” és az „Iskolaudvar” programokat, valamint az Egyesületek Fórumát

Esettanulmányok helyi programokról.

2. Egy sikeres szociális városrehabilitációs program Hamburg Lenziedlung-negyedében.

A Lenziedlung lakónegyed

A lakónegyed Hamburg Eimsbüttel kerületében, Eimsbüttel és Lokstedt kerületek között helyezkedik el. A közel 1100 lakásban 3000 ember él, akik 40 különböző nemzetiséghez tartoznak. Az itt élők 30%-a 18 év alatti. A lakóterület lakásainak kialakítása két építési szakaszban történt. 1976-78 között épültek a 9-13 emeletes, szociális bérlakásokat magukban foglaló magasházak, a második építési szakaszban, 1979 – 1984 között , a 2-5 emeletes sorházak.

A Lenziedlung - projekt megalapozása az 1980-as évek végén

Az 1970-es, 80-as években Nyugat-Európában történt gazdasági változások nem kerültek el az Észak-Német kikötővárost, Hamburgot sem. A városban, csakúgy mint a nyugat-európai nagyvárosok többségében a lakosság jelentős részének a munkaerőpiacról történt kiszorítása kihatott a város társadalmi és térszerkezetének alakulására, ami a szegények, segélyektől függők – köztük nagy számban bevándorlók- további lakóhelyi koncentrációját és egyes lakóterületek leértékelődését jelentette.

A városban ebben az időszakban (1975 – 1986 között) a munkanélküliség az alábbiak szerint alakult

Év	Összes munkanélküli	Férfiak	nők	Munkanélküliségi ráta
1975	24.541	14.853	9.688	3,5%
1986	92.220	52.666	39.554	12,7%

Forrás:Wolfgang Schütte – Waldemár Süß: Armut in Hamburg. VSA-Verlag, Hamburg, 1988

Létfenntartási segélyben (HLU) és különleges életkörülmények között élőknek járó segélyben (HIBL) részesülők száma és a lakosságon belüli aránya 1970 és 1985 között ugyancsak jelentős mértékben emelkedett

Év	A HLU és a HIBL segélyekben részesülők száma	A hamburgi lakosság %-ban
1970	59.300	3,3%
1985	134.895	8,5%

Forrás:Wolfgang Schütte – Waldemár Süß: Armut in Hamburg. VSA-Verlag, Hamburg, 1988

A szociális segélyezésre fordított pénzösszeg 1980-ban még 0,5 milliárd DM volt, 1988-ban már ennek a háromszorosa, 1,5 milliárd DM. 1988-ban a regisztrált munkanélküliek 42 %-a már nem kapott bérkiegészítést.⁵

Az 1980-as években a pénzbeli szociális támogatások összegének emelkedése mellett jelentős átalakuláson ment végbe a szociális ellátórendszer is. Új, könnyebben elérhető szolgáltatások kerültek kialakításra, előtérbe kerültek a „városrész-orientált” szociális munka különböző típusai, amelyek a leginkább „problémás” lakóterületek és csoportok (külföldiek, szenvedélybetegek, munkanélküli és marginalizált fiatalok) helyzetén kívántak javítani. Az új foglalkoztatáspolitikai kezdeményezések olyan, hosszabb idejű munkalehetőségek megteremtését célozták, amelyek a társadalom számára is elfogadható és hasznosnak ítélt munkahelyek kialakítását jelentették: a kommunális szolgáltatások területén, a környezetvédelemben, vagy a lakóépületek felújításában való közreműködés.

Az 1990-es évek elején Hamburg Eimsbüttel kerületében, 4 lakónegyedben (Eimsbüttel-Nord, Lenzsiedlung, Spanische Furt, Eidelstedt-Nord) indult az Európai Közösség (EG) támogatásával megvalósuló szegénység-ellenes program („Programm der Gemeinschaft zur Ökonomischen und Sozialen Integration der am Starksten Benachteiligten Gruppen”) A célterületek kijelölését megelőzte a leszakadó lakóterületek egységes szempontok alapján történő felmérése és az adatok elemzése („Stadtteilanalyse”)

Az EG- Eimsbüttel program kiemelt célcsoportjait képezték:

- a kirekesztettségben élő nők, különösen a gyermeküket egyedül nevelő anyák,
- A bevándorló családok tagjai, ezen belül is különösen a nők,
- A kirekesztettségben élő fiatalok,

A program koncepciójában a kirekesztettséghez vezető kockázati tényezők közül – amelyekkel az egyes projektek kapcsán foglalkozni kívántak - az alábbiak kerültek kiemelésre:

- alacsony iskolai végzettség,
- alacsony pozíció a munkahelyi hierarchiában,
- a szegénységhatárhoz közeli alacsony bér,
- a munkanélküliség általi fenyegetettség,
- szociálisan és fizikailag leépült lakókörnyezet,
- a diszkrimináció és stigmatizáció gyakori élménye,

A program céljaként az alábbiakat jelölték meg:

- a területen élő lakósság bevonása a projektek megvalósításába,

---

⁵ Strassensozialarbeit in Hamburg. Beszámoló. Jugendamt, Hamburg, 1999

- a kirekesztettség által leginkább veszélyeztetett nők és fiatalok támogatása a szakmai képzési programokon keresztül, amelyek biztosítják visszaintegrálásukat a munkaerőpiacra,
- önszervező csoportok kialakítása és kezdeményezéseik támogatása,
- a célterületeken élő lakossági csoportok társadalmi, kulturális és politikai integrációjának támogatása.
- a lakhatási körülmények javítása és a szociális infrastruktúra fejlesztése,

Cselekvési területek:

- közösségfejlesztés, mint a szociális munka egyik szintje,
- nők munkaerőpiaci képzése,
- együttműködés a bevándorlókkal és családjukkal,
- a lakáshelyzettel kapcsolatos problémák kezelése,

A „Jövő műhelye” . A Lenziedlung-projekt 2000 után

A korábbi időszak erőfeszítéseinek eredményeképpen 2000-ben a lakónegyed fejlesztési programja része lett a németországi „Sozial Stadt” programnak. A program célkitűzéseinek megfelelően a hangsúly a lakóterület fizikai megújítása mellett a területen élők társadalmi integrációjának elősegítésére, a befogadást szolgáló struktúrák fejlesztésére helyeződött. A projekt tervezői a közvéleményben inkább negatívan megjelenő etnikai sokszínűséget a lakónegyed legfontosabb értékének beállítva, arra építve alakították ki a fejlesztés koncepcióját. („nemzetiségek harmóniája”)

A Lenziedlung-lakónegyedben folyó és a lakóterület társadalmi és fizikai rehabilitációja keretében megvalósuló közösség-szervezési – közösségfejlesztési programok többféle formában biztosítják az ott élők bevonását, aktivizálását. Létrehozták a helyi identitás megteremtését és erősítését szolgáló közösségi struktúrákat (lakóhelyi és ifjúsági egyesület, sportklub, helyi újság), kialakították az egyéni és családi problémák megoldásában közreműködő segítő szolgáltatásokat (tanácsadások, szülői csoportok, kismama klub) megszervezték a munkaerőpiaci esélyeket növelő képzési programokat és biztosították a helyi lakosság társadalmi, politikai integrációját segítő, a lakónegyed életének alakításában történő részvétel különböző lehetőségeit. (városrészi konferenciák, fórumok, beszélgetések) A német társadalomba történő integráció segítését szolgáló programok mellett (rendszeres nyelvtanfolyamok) jelen vannak a saját kultúrához, valláshoz, nyelvhez való kötődést erősítő programok is. Az egyes projektek legfontosabb célcsoportjai: a gyerekek, a fiatalok és a szülők (elsősorban az anyák).

A lakóterületen történt fizikai felújítások a lakások és az épületek korszerűsítését valamint a közterületek – amelyek fontos szerepet játszanak az itt élők közötti kommunikációban és a programok lebonyolításában - a megújítását célozták. (játszóterek, sportpályák kialakítása, közlekedési útvonalak felújítása)

A helyi fejlesztési projektek közül - a lakóterület korösszetételére és a beilleszkedésben való meghatározó szerepére tekintettel is - külön figyelmet kapott az óvoda felújítása és szakmai programjának kialakítása, de a rehabilitáció fontos eleme volt a szolgáltatások (kereskedelmi, egészségügy, kulturális) fejlesztése is.

Lenzsiedlung-projekt keretében megvalósuló programokat az Eimsbüttel- Kerületi Önkormányzattal történt egyeztetés után a Hamburgi Önkormányzat, a Szenátus (Senat) hagyja jóvá, a költségvetés jelentős részét - városi és szövetségi forrásokból – Hamburg városa biztosítja. A projekt finanszírozásában lényeges szempont a különböző pénzügyi források (szövetségi, városi, uniós, magán) összevonása.

A projekt irányításában meghatározó szerepe van a helyi lakosság, a kerület és a város képviselőiből álló Városrészi Tanácsnak (Stadtteilbeirat), a szervezéssel, koordinálással, lebonyolítással kapcsolatos feladatokat a Városrészi Iroda (Stadteilbüro) látja el.

A Lenzsiedlung-projekt 2004-ben megkapta a „ Szociális Város” Program Díját és mint egy példamutató kezdeményezés 2006-ban bekerült egy németországi útikalauzba. Az épületek felújítása során az egyik ház oldalára egy falikép elkészítésére hirdettek pályázatot. A nyertesek által elkészített 320 négyzetméteres faliképen egy felirat olvasható: „Mi mindannyian egy világ vagyunk”. („Wir alle – eine Welt”)

Esettanulmányok helyi programokról.

3. A társadalmi kirekesztés elleni küzdelem programja Navarra tartományban.(Spanyolország)

Háttér.

Navarra Autonóm Tartomány nem tartozik Spanyolország legszegényebb régiói közé. Az itteni átlagjövedelem eléri az EU-25 átlagát, a munkanélküliségi ráta alatta marad a spanyolországi munkanélküliségnek. (A családfenntartók mindössze 4%-a nem rendelkezik munkahellyel, illetve kereső jövedelemmel) A relatív szegénység és egyenlőtlenség mértéke kisebb, mint a Spanyolország területén mért átlagérték. (A tartományban 7,4%, a spanyol átlag 19,7%) A kedvező mutatók ellenére jelentős különbségek vannak a tartomány egyes területei között, mind a lakosság szociális helyzetét, mind a különböző szolgáltatások elérését illetően. élők szociális helyzetére vonatkozó fontosabb jelzőszámok viszonylag kedvező képet mutatnak, ennek ellenére a Tartományi Kormány fontosnak tartotta, hogy programot indítson a leginkább hátrányos helyzetben levő csoportok támogatására.

Az 1997-ben indult program egységes keretben kívánta összefogni a lakhatás, foglalkoztatás, egészségügy, oktatás és a szociális igazgatás területén megvalósított fejlesztéseket.

A kirekesztettségben élő népesség jellemzői Navarrában

- Navarrában mintegy 6000 háztartás érintett a társadalmi kirekesztettségben, ez a tartomány háztartásainak 3,4%-a.
- A kirekesztett családok többsége a városokban, illetve ezek környékén él. (10 családból 6 család)
- A kirekesztés különösen a romákat és a tartomány egy relatíve elmaradottabb területén élő („hegyen túli”) közösséget érint
- A kirekesztettnek tekinthető családokban élő, keresőképes népesség 55,7%-ának van munkából származó jövedelme, a megélhetéshez szükséges bevételek 84,5%-a azonban szociális támogatásokból származik
- 1500 háztartás, ahol az aktív keresőkorúak mind munkanélküliek,

- 700 háztartás, ahol a családfenntartóknak „marginális” foglalkozása van: vándorárus, hulladékgyűjtő, idénymunkás, stb.
- 430 a hajléktalan családok száma,
- 3400 a nagyon rossz lakáskörülmények között élő családok száma,
- 1500 azoknak a családoknak a száma, ahol a család jövedelmének 30%-át meghaladják a lakásfenntartási költségek,
- 4000 azoknak a családoknak a száma, amelyek nem rendelkeznek az alapvető lakásfelszereléssel sem,
- Az érintett háztartásokban 460 olyan kiskorú él, akik nem járnak iskolába és 250 fő a 16-38 év közötti korcsoportban analfabéta,
- 300 fő nem részesül egészségügyi ellátásban,
- 625 háztartásban élnek olyanok, akik nem rendelkeznek az egészségügyi ellátásukhoz szükséges anyagi erőforrásokkal,
- 1500 háztartás terhelt súlyos családi problémákkal, konfliktusokkal (pl. a kiskorúakkal való nem megfelelő bánásmód, stb.)
- 2250 háztartás terhelt különböző devianciákkal (drog, prostitúció, koldulás, stb.)
- 950 háztartás érintett valamilyen formában a bűnözésben

Egy felmérés szerint a tartományban élő kirekesztett családok az alábbi problémákat tartják a leg súlyosabbnak:

- jövedelem:	52,2%
- lakhatási körülmények:	33,8%
- társadalmi kapcsolatok hiánya:	31,4%
- foglalkoztatottság és képzettség:	18,3%
- oktatás:	14,6%
- egészségügyi problémák:	3,1%

A Tartományi Kormány által indított program célja

Olyan komplex tartományi program kialakítása, amely a társadalmi kirekesztettség által érintett lakossági csoportok helyzetének a javításában egy időben kíván foglalkozni a foglalkoztatással, a lakhatással, az oktatással és a képzéssel kapcsolatos problémák kezelésével, a szociális gondozás és az egészségügyi szolgáltatások hatékonyságának a javításával.

A program kiemelt célcsoportjai:

- a tartomány területén élő romák,
- bevándorlók,
- egyszülős családok

A megvalósított program elemei

1. A minimumjövedelem tartományi szintű szabályozása

Tartományi szinten szabályozták a minimumjövedelmet, amelynek lényege, hogy a minimumjövedelmet csak olyan családok kaphatják, ahol az összes jövedelem nem haladhatja meg az alábbi határértékeket:

1 fő esetén a minimálbér 80%-a,
 2 fő esetén a minimálbér 95%-a,
 a harmadik tagtól minden egyes személy után a minimálbér további plusz 10%-a, ami összességében nem haladhatja meg a minimálbér 130 %-át.

A program során jelentős mértékben emelkedett a Társadalmi Jóléti Osztályhoz, illetve a Navarra-i Társadalmi Jóléti Intézethez érkezett, a minimumjövedelmekre vonatkozó kérelmek száma. (1999-ben 1889 kérelem érkezett, 2002-ben már 3393) A minimumjövedelmek folyósításának átlagos időtartama 1999-ben még 7 hónap, 2002-ben már csak 4,85 hónap.

2. A méltányos lakhatási körülmények biztosítása

A lakhatás területén a következők valósultak meg:

- 1500 szociális bérlakás épült,
- támogatást nyújtottak 400, a társadalmi integrációt segítő lakás megvásárlásához
- támogatást nyújtottak 150 lakás megvásárlásához olyan intézményeknek és szervezeteknek, amelyek ezeket a lakásokat bérbeadják a társadalmi beilleszkedést elősegítő programokban résztvevőknek,
- támogatást nyújtottak 800 lakás felújításához, a támogatással a felújítási költségek 40%-át fedezték. (a felújítási munkákon kívül a támogatást fel lehetett használni olyan járulékos költségek fedezésére is, mint pl. az engedélyek beszerzése, honoráriumok kifizetése)
- kölcsönök nyújtása,
- támogatások a lakások felszereléséhez,

3. A szociális gondozás rendszerének átalakítása

- létrehoztak egy gyermek és serdülőkorú hálózatot, amelynek feladata a családsegítő programok tervezése, szervezése, megvalósítása, értékelése volt,

4. A munkanélküliség csökkentése

- létrehoztak egy társadalmi és munkaerő-piaci beilleszkedést elősegítő hálózatot, amelynek feladata a társadalmi beilleszkedést elősegítő programok tervezése, szervezése és értékelése, a képzést, munkaerő-piaci integrációt/reintegrációt elősegítő projektek kialakítása, védett munkahelyek létrehozása volt,

A program során nagy hangsúlyt kapott a képzést és a munkaerőpiaci beilleszkedést elősegítő intézkedések megtervezése, hozzáigazítása a célcsoportok, illetve a adott település munkaeőpiaci szükségleteihez.

A program folyamatos értékelése

A program elején került felállításra a közigazgatási és a szociális szféra képviselőiből álló Nyomonkövetési Bizottság. A Bizottság félévenkénti ülésein értékelte a program végrehajtását, az értékeléshez egy erre a célra kidolgozott indikátorrendszer alkalmaztak. A program során a társadalmi fogadtatásról, az érintett lakosság és a szélesebb társadalom véleményéről kutatásokat végeztek.

Kidolgozásra került egy ún. követési mechanizmus, („vezérlőpult”) amely az állampolgároknak nyújtott szolgáltatásokról, azok hatékonyságáról, a program által érintett csoportok helyzetében bekövetkezett változásokról adott folyamatosan információkat.

A program költségvetése

A program költségeinek megoszlása területenként:

Lakhatás:	40%
Képzés és foglalkoztatás:	26%
A létminimum biztosítás:	20%
Egészségügyi szolgáltatások:	5,6%
Szociális szolgáltatások és intézkedések:	5,6%
Oktatás	2,8%

A program teljes költségvetése összesen 108 170 000 euró volt. A minimumjövedelmek biztosítására 1999 és 2005 között 21 643 000 eurót szántak, képzésre, foglalkoztatásra 27 738 000 eurót, lakhatásra 43 357 000 eurót, egészségügyi szolgáltatások fejlesztésére 6 090 000 eurót, a szociális szolgáltatások fejlesztésére 6 015 000 eurót.

Esettanulmányok helyi programokról.

4. Lyon város Pentes Croix-Rousse kerületének szociális városrehabilitációs programja

Háttér

A Francia Köztársaság Kormánya, a Rhone-Alpes Régió, Rhone megye, Lyon Város Önkormányzata és Lyon Város Családi Támogatásokat Nyújtó Pénztára között 2007 tavaszán született megállapodás Lyon szociálisan és fizikailag leépült lakóterületeinek megújítását célzó programok kialakítására a 2007 – 2009 közötti időszakban (CONTRAT URBAIN DE COHESION SOCIALE DE LYON)

A megállapodás az előzetes vizsgálatok, kutatások alapján pontosan rögzíti az elsődleges beavatkozás célterületeit, amelyek 3 kategóriába kerültek besorolásra.

1. Kategória: Olyan városrészek, amelyekben különösen fontos és nélkülözhetetlen az összehangolt beavatkozás. A beavatkozásoknak teljes mértékben meg kell újítani a helyi szociális és kulturális intézményrendszert, a rossz állapotban levő lakásállományt és meg kell nyernie az itt élő lakosság egyetértését, biztosítani kell az érintett lakossági csoportok tevékeny részvételét a programok kialakításában és kivitelezésében.

Ide tartozó akónegyedek: Pentes de la Croix-Rousse , Moncey-Voltaire, Mermoz, - Langlet / Santy, Duchère .

2. Kategória: Olyan városrészek, amelyeket szociális és gazdasági nehézségek jellemeznek, s ezek igazolják a lakosok életkörülményeit javító terv szükségességét. A rendelkezésre álló hitelek és támogatások mozgósításával kell kialakítani a lakosság lakás-és életkörülményeit javító programokat és intézkedéseket.

Ide tartozó lakónegyedek: Ménival / Jeunet / Soeur Janin, Guillotière , Cités sociales de Gerland, Etats-Unis, Vergoin – Rochechardon.

3. Kategória: Olyan városrészek, amelyek különböző megelőző intézkedésekkel és programokkal elkerülhetik a szociális leépülést, ezért a fő hangsúlyt prevencióra kell helyezni.

Ide tartozó lakónegyedek: Moulin à Vent, Vaise.

Lyon Pentes Croix-Rousse lakónegyedében folyó szociális városrehabilitáció célja:

- Fenntartani a lakónegyed különböző szociális helyzetű csoportjainak együttélését,
- Javítani az életminőséget,
- Megtartani a lakónegyedre jellemző kulturális hagyományokat és jellegzetességeket,
-

A Pentes Croix-Rousse lakónegyed szociális jellemzői (diagnózis)

- A kerület népességének 57%-a, 15500 fő él veszélyeztetett lakónegyedben,
- Az itt élő lakosság körében kiugróan magas a munkanélküliek, ezen belül is a tartósan munkanélküliek száma, a szociális támogatásokra szoruló és kirekesztettségben élő, vagy a kirekesztettség által veszélyeztetettek aránya.
- A lakások, épületek jelentős része leromlott állapotban van, sürgősen felújításra szorul,
- Az elmúlt években történt felújítások ellenére míg mindig számottevő a rossz minőségű lakások és a bennük lakó alacsony jövedelemmel rendelkező lakosság területi koncentrációja,
- Csökkent az üres lakások száma, de még mindig tart a rosszabb helyzetű csoportok beáramlása a lakónegyedbe.

A Pentes Croix-Rousse lakónegyed szociális rehabilitációjának prioritásai:

1. prioritás: Fenntartani a különböző szociális helyzetű lakossági csoportok együttélését a lakónegyedben, lehetővé tenni, hogy az alacsonyabb jövedelmű csoportok is ebben a városrészben maradjanak.

Ennek érdekében:

Megőrizni a társadalmi kevertséget a szociális lakások kínálatának fejlesztésével

- Tulajdonszerzés különböző formáinak kialakítása a bérbeadókkal, a bérbeadók bevonása a rehabilitációs műveletekbe,
- Szerződéses magánlakások létrehozása,
- A szerződések felbontása után a volt bérlők további helyzetének figyelemmel kísérése,

A régebbi lakásfelújítások eredményeinek és következményeinek figyelemmel kísérése, a tapasztalatok beépítése az új programokba

- Válságterv kidolgozása a különösen rossz lakáskörülmények(PLHI) felszámolására,
- A lakónegyed alsó részén ipari fejlesztések megvalósítása,
- A lakónegyed alsó részét érintő lakásfelújítási program megvalósítása,

Biztosítani a régebbi építésű panelházak folyamatos karbantartását a lakónegyedben

- A felújítással kapcsolatos szükségletek felmérése,
- A szükséges munkák megtervezése, programozása

A társadalompolitikai szempontok fokozottabb érvényesítése a szociális városrehabilitációban

- A szociális lakásigénylések folyamatos figyelemmel kísérése, figyelése
- Bizottságok létrehozása a lakbért, rezsit nem fizetők problémáinak kezelésére, program a kilakoltatások megelőzésére,
- A szociális bérlakásokból kikerülők helyzetének folyamatos figyelemmel kísérése,

2. prioritás : A lakás-és életkörülmények tartós javítását célzó, és a korábban indult erőfeszítések folytatása.

Ennek érdekében

Megfelelni a lakosság parkolással és a közlekedéssel kapcsolatos minimális elvárásainak

- javítani az ott lakók parkolási lehetőségeit,
- Kényelmesebbé tenni a városrész tömegközlekedési kínálatát
- Támogatni a gyalogos közlekedést és a lakónegyed „felfedezését”

Folytatni kell a lakóhelyi funkcióknak leginkább megfelelő fejlesztéseket

- Terek, parkok és közterületek rendezése
- A közterületeken végzendő felújítási munkák tervezésének és megvalósításának ösztönzése,
- A legkisebb közterületek se kerüljenek ki a felújítandó területek köréből

Javítani a lakosság mindennapi életét, közérzetét meghatározó kereteken

- Ösztönözni kell a területen a magánberuházásokat,
- Erősíteni kell a városrész-menedzsment szerepét a lakónegyed fejlesztésében,
- Biztosítani kell a közterületen végzett különböző beavatkozások összehangolását, biztosítani kell a folyamatos kommunikációt az egyes szereplők között és a helyi és a városi nyilvánosság felé,
- Fel kell számolni az illegális szemétkerakásokat, el kell tüntetni a falfirkákat, meg kell szüntetni a nem engedélyezett plakátolást, kampányt kell indítani a kutyaütülés otthagynak ellen,
- Kapcsolatot kell teremteni a lakosság közérzetét javító intézkedések és a társadalmi beilleszkedés érdekében tett intézkedések között,

A közbiztonság és a köznyugalom erősítése a lakónegyedben

- Alkalmazni kell a lakásszerződések közbiztonságra és a bűnmegelőzésre vonatkozó záradékát,

- Szoros kapcsolatot kell kialakítani a Városi Rendőrség, az intézmények és civil szervezetek és a helyi lakosság képviselői között a közbiztonság és a köznyugalom javítása érdekében,
- Küzdelmet kell folytatni az éjjeli szórakozóhelyek közrendet és köznyugalmat sértő megnyilvánulásai ellen,

Erősíteni kell a helyi lakosság részvételét a programok kialakításában és megvalósításában

- A lakosság megnyerése és csatlakoztatása a tervek megvalósításához,

3. prioritás: A gazdasági, vállalkozási tevékenységek ösztönzése, betelepítése, a meglévő gazdasági vállalkozások megtartása

Ennek érdekében

Kedvező feltételek létrehozása új vállalkozások megtelepedéséhez

- A gazdasági tevékenységekre alkalmas épületek, helyiségek felmérése, az eladással, bérbeadással kapcsolatos intézkedések megtétele,
- A tulajdonosok ösztönzése, hogy vegyenek részt a városrehabilitációval kapcsolatos programokban,
- A gazdasági tevékenységek betelepítését ösztönző megoldások keresése,
- Különösen a munkahelyeket teremtő vállalkozások betelepülésének támogatása

A kereskedelmi infrastruktúra fejlesztése

- Az üzletek áruellátását akadályozó közlekedési feltételek javítása (pl. a be-és kirakodás megkönnyítése)
- Fejlesztani a helyi kereskedelmi üzletek külső kommunikációját,
- Támogatni a kereskedelmi üzletek homlokzatának felújítását és a jelölésrendszerek egységesítését,

Erősíteni a városrész vonzerejét, az ezzel kapcsolatos kezdeményezések felkarolása

- A városrész gazdasági vonzerejének feltérképezése és a szélesebb nyilvánosság előtt bemutatása,
- Az emberközeli kisvállalkozások támogatása (a „sarki kisboltok”)

Új munkahelyek teremtése, akció indítása a megkülönböztetés-ellenes munkahelyekért a városrészben

- Munkahelyteremtő támogatások és önkormányzati segítség – pl. ingatlan - a beilleszkedési problémák megoldásában részvevő vállalkozóknak,
- Fejlesztani a városrész szükségleteinek megfelelő kiinduló állás kínálatot

4. prioritás: A különböző társadalmi helyzetű csoportok együttélését, a bizonytalan helyzetű csoportok beilleszkedését szolgáló cselekvések folytatása a lakónegyedben.

Ennek érdekében:

Mindenkinek lehetővé tenni, hogy a társadalmi környezetbe beilleszkedjen

- Megfelelő nyelvtudás, harc az írástudatlanság ellen,
- A leginkább marginalizálódott csoportok beilleszkedésének támogatására külön projektek indítása,
- A társadalmi szereplők hálózatának animálása,
-

Az egészségügy terén fejleszteni a megelőzésre, a gondozásra koncentráló cselekvéseket és számításba kell venni a lelki egészség védelmét

- Olyan programok indítása, amelyek előtérbe helyezik az egészség megőrzését, a betegségek megelőzését,
- Az egészség megőrzésével kapcsolatos jogok és lehetőségek megismertetése a marginalizálódott csoportok tagjaival,
- A lelki egészség megőrzésére, visszaszerzésére irányuló kezdeményezések és programok támogatása, különös tekintettel a serdülőkre és a fiatal felnőttekre.

A helyi kultúra fejlesztése, a helyi kultúra beillesztése város kulturális struktúráiba

- A helyi lakosság bevonása a helyi kultúra erősítését célzó programokba, akciókba,
- A kultúra és a leginkább marginalizálódott csoportok között meglévő falak lebontása
- A városrész építészeti, városrendezési és történelmi örökségének birtokbavételét ösztönző tervek megvalósítása,

Támogatni a városrész fejlődéséhez hozzájáruló, mindenki számára nyitott lakossági kezdeményezéseket

- Ünnepi vagy helyi érdekű események szervezése a lakosság által,
- A helyi társadalom kohézióját erősítő programok kialakítása

5. prioritás: Külön figyelem a gyermekek és fiatalok felé, hogy már ők is elinduljanak egy sikeres úton és aktív részesei legyenek a lakóhely megújítását célzó folyamatoknak

Támogatni a szülőket abban, hogy a gyermekük nevelésével kapcsolatos kötelezettségeiket teljesíteni tudják

- lehetőséget adni a szülőknek arra, hogy a gyermekneveléssel kapcsolatos problémáik megoldásához megfelelő intézményeket és szervezeteket találjanak a lakónegyedben,
- Lehetővé tenni a szülőknek, hogy együtt tevékenykedhessenek gyermekeikkel

Lehetővé tenni a hátrányos helyzetű csoportok tagjainak, hogy elérjék a szabadidős kínálatot és mindazon szolgáltatásokat, amelyek elősegítik integrációjukat

- Mindenki számára szükségleteinek, érdeklődési körének megfelelő lehetőségeket kell biztosítani a területen levő kulturális és szabadidős intézményeknek, szervezeteknek,
- A szünidőben is biztosítani kell a gyerekek számára a különböző szabadidős és sport foglalkozásokat,

- Támogatni kell az iskolákat abban, hogy segítsék a lemaradó tanulókat,

Fenntartani és fejleszteni a társadalmi beilleszkedést szolgáló tevékenységeket, intézményeket és szervezeteket tartós társadalmi

- A lakáshoz jutás vagy a benne maradás segítése
- A munkahelyi beilleszkedés elősegítése,
- A mobilitást segítő képzés és foglalkoztatás különböző formáinak kialakítása
- Képzési alkalmak a diszkrimináció különböző megnyilvánulásai ellen

A társadalom peremére sodródott fiatalok helyzetének javítása, be/visszailleszkedésük megkönnyítése érdekében

- be kell vezetni „pártfogó nevelő” intézményét,
- külön programokat kell kidolgozni a 8-12 éves és a 13-18 éves, marginalizálódott ifjúsági csoportok részére,
- Un. „nevelő műhelyek” kialakítása a 16–25 éves, potenciálisan veszélyeztetett ifjúsági csoportok tagjai részére,
- Erősíteni a kortárs önszegítő csoportok szerepét a fiatalok integrációjában